

- проведення мероприятий популяризації своїх нововведень;
- постійний моніторинг ринкової ситуації для створення нових продуктів та ефективної інноваційної політики.

Все це дає можливість утверджувати, що на підприємстві ведеться активна інноваційна діяльність і всі заходи приносять результати.

Висновки. 1. Привлечення інноваційних ресурсів для розвитку агропромислових підприємств зернопереробляючої галузі Луганської області забезпечує право товаропроизводителів і дає їм можливість виробляти високорентабельну продукцію.

2. ПАО «Луганськмлин» - лідер по виробництву муки і переробці зерна - має достатньо вагомий інноваційний потенціал, в частині його ресурсний блок, який забезпечує підприємству високий рівень конкурентоспособності на ринку. Асортиментна політика визначає найкращий набір товарних груп для успішної роботи на ринку, який забезпечує економічну ефективність діяльності підприємства.

3. Інноваційні процеси, які відбуваються на підприємствах Луганської області, в частині ПАО «Луганськмлин», дозволяють забезпечити випуск конкурентної продукції, яка в значительній ступені сприяє зростанню рівня конкурентоспособності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Денисенко М.П. Провайдинг інновацій: [Підручник] / М.П. Денисенко, А.П. Гречан. - К.: Видавничий дім «Професіонал», 2008. - 448 с.
2. Гончаров В.Н. Об усилении конкурентных преимуществ предприятия // Економіка України. - 2005. - №8. - С. 33-38.
3. Тарасенко І.О. Оцінка інноваційної активності підприємства в системі стратегічного управління / І.О. Тарасенко // Актуальні проблеми економіки. - 2009. - № 9. - С. 133 - 141.
4. Ткаченко В.Г. Економічна безпека України в умовах ринкових трансформаційних процесів / В.Г. Ткаченко, В.І. Богачев, В.Н. Гончаров. Монографія // під ред. В.Г. Ткаченко, В.І. Богачева. - Рівеньки, 2007. - 330 с.

Рецензент – д.е.н., професор Гончаров В.М.

УДК 330.104.54:316.323

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ЕКОНОМІКА: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ТА ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ

Ткачук І.Я., асистент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Розглянуто підходи до визначення ролі економіки у розвитку громадянського суспільства в поглядах різних вчених. Досліджено межі взаємодії між громадянським суспільством та економікою. Визначено роль приватної власності та свободи підприємництва у розвитку громадянського суспільства в Україні.

The approaches to defining the role of economics in the development of civil society in the views of different researches are viewed. The borders of interaction between the civil society and the economy are investigated. The role of private property and free enterprise in the development of the Ukrainian civil society is determined.

Постановка проблеми. З проголошенням незалежності України все частіше в засобах масової інформації політиками, журналістами та пересічними

громадянами активно обговорюються проблеми становлення та розвитку громадянського суспільства як важливої та невід'ємної складової розвиненої демократії. Проте, якщо в закордонній практиці громадянське суспільство досліджується комплексно (за участі науково-дослідних інститутів широкого спрямування), то в Україні такі дослідження здебільшого здійснюються в рамках соціології та політології. Таким чином поза увагою залишається така його важлива складова як економічна, дослідження якої сьогодні є особливо актуальним у зв'язку із процесами взаємної інтеграції та нероздільності галузей економіки, права, політики і т.д.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деяким економічним аспектам функціонування громадянського суспільства приділялось чимало уваги у працях таких науковців, як: Моргун В., Карась А., Павленко Ю., Пухкал О., Копейчиков В., Левін І., Хом'яков Л., Павловський М., Філик Н.

Проте, не зважаючи на внесок вищезгаданих дослідників, співвідношення громадянського суспільства та економіки, їх взаємозв'язки та взаємозалежності вимагають глибшого та ґрунтовнішого аналізу.

Постановка завдання. Метою роботи є розгляд підходів до визначення ролі економіки у розвитку громадянського суспільства в поглядах різних вчених; дослідження меж взаємодії між громадянським суспільством та економікою та визначення ролі приватної власності та свободи підприємництва у розвитку громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як і будь-яка теорія, що має довгу історію, теорія громадянського суспільства у своєму розвитку пройшла певну еволюцію, тому, очевидно, що сьогодні бачення громадянського суспільства суттєво відрізняється від того, яким воно було ще 100 років тому. Для зручності дослідження феномену громадянського суспільства у другій половині ХХ ст. професором Каліфорнійського університету Джеффрі Александером було виділено три стадії громадянського суспільства, які умовно названо «громадянським суспільством – І» (к. XVII – I пол. XIX ст.), «громадянським суспільством – II» (сер. XIX – II пол. XX ст.) та «громадянським суспільством – III» (II пол. XX ст. – наш час) [9].

Вже ранні концепції «громадянського суспільства – І» (Дж. Лок, А. Фергюссон, Ш.-Л. Монтеск'є, І. Кант, Ф.-Г. Гегель, А. де Токвіль) виділяли в його межах основним елементом економічну сферу. Причиною було те, що в її межах окремі індивіди могли функціонувати як незалежні суб'єктами суспільної діяльності, що прагнули зменшення (чи зовсім усунення) втручання держави у їх справи, чому сприяли механізми ринку. Функції ж держави полягали в творенні та впровадженні в життя законів, що були втіленням загальної волі громадян, оберігали непорушність прав та свобод.

Існує думка, що поштовхом до формування громадянського суспільства стало прагнення буржуазії до свободи. Подальше розповсюдження громадянських та політичних прав спочатку на буржуазію, а потім на робочий клас створило умови для інтеграції цих класів у існуюче суспільство. Розвиток у ХХ ст. таких соціально-економічних прав як право на створення професійних союзів, на ведення колективних переговорів з роботодавцями, а також розвиток держави загального добробуту, на думку Ю. Павленка, можна вважати новим важливим етапом в процесі формування сучасного громадянського суспільства, для якого

характерний високий рівень соціальної інтеграції [8, с. 99].

Сьогодні існує декілька теорій, що пояснюють взаємозв'язок громадянського суспільства з економікою. Серед них широко використовуваною є трьох-членна концепція А. Грамші, яка сконцентрована на самому суспільстві, а не на державі (Гегель) чи економіці (Маркс). Відповідно до неї, базовими складовими суспільства виступають комунікації та громадські об'єднання. Економічна і політична ж складові виконують функції стабілізації соціальної структури та виконують роль своєрідних рецепторів, що приймають сигнали громадянського суспільства, направлені в бік держави та економіки. Громадські ж об'єднання як і публічна сфера є спільними інститутами як для громадської, так і для політичної сфер, при чому між цими сферами нема чітких меж: вони є взаємопроникними, таким чином впливаючи одна на одну [5].

Лондонський центр громадянського суспільства розглядає громадянське суспільство як самостійний сектор, що знаходиться у співвідношенні не з двома, а з трьома сферами: політичною (держава), економічною (бізнес) та приватною (сім'я) (рис. 1) [13]. Не зважаючи на те, що ця модель є найбільш узгодженою, між вченими існують деякі суперечності стосовно ролі та місця окремих сфер. Наприклад, деякі автори стверджують, що сім'я не є окремим сектором, а складовою громадянського суспільства, в той час, як інші вважають, що частиною громадянського суспільства є бізнес [12, с. 1]. Деякі дослідники використовують підхід з більш складною сегментацією, відповідно до якого розрізняються політична, економічна та приватна сфери, які між собою перетинаються. Таким чином окремі суб'єкти можуть функціонувати в декількох сферах одночасно [10, с. 240].

Інший підхід розглядає громадянське суспільство як простір між іншими секторами (державою, бізнесом, сім'єю), таким чином суб'єкти, які відносяться до конкретних сфер можуть функціонувати і в громадянському суспільстві [11, с. 18]. Наприклад, підприємці традиційно відносяться до економічної сфери, проте будуть виступати суб'єктами громадянського суспільства, добуваючись звільнення від оподаткування.

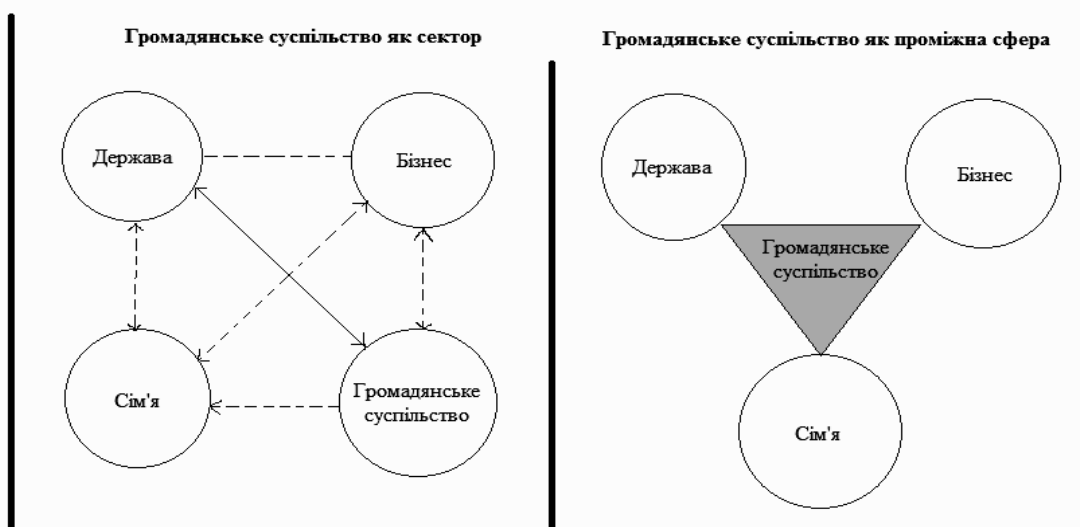

Рис. 1. Громадянське суспільство як сектор та як проміжна сфера [13]

Відповідно до більшості визначень громадянського суспільства, свобода являється його основою. Проте свобода є явищем багатограним і означає не лише те, що звикли під неї розуміти пересічні громадяни (свободу слова, свободу пересування, свободу участі у виборах тощо), а містить і такий аспект як економічна свобода, до якої можна віднести приватну власність як основу особистісної свободи та свободу підприємництва. Так, наприклад, на думку О. Поліщука, зважаючи на те, що громадянське суспільство перш за все відтворює соціальне життя, то, його основними інститутами є приватна власність, орендні підприємства, кооперативи, акціонерні товариства, споживчі та кредитні спілки, бізнес-центри, благодійні фонди і фонди підтримки, наймана праця, біржі зайнятості тощо [4, с. 146]. А П. М. Рабінович, в свою чергу, виділяє основні ознаки громадянського суспільства, серед яких і такі, що стосуються безпосередньо економіки, а саме:

- рівноправність і захищеність усіх форм власності, насамперед приватної (в її групових та індивідуальних різновидах);
- економічна свобода громадян та їхніх об'єднань, інших суб'єктів виробничих відносин у виборі форм і здійсненні підприємницької діяльності;
- свобода і добровільність праці на основі вільного вибору форм та видів трудової діяльності [6, с.67-68].

Практично усі вчені, які займалися дослідженням громадянського суспільства, вважали право власності невід'ємним правом кожної людини, при цьому порівнюючи його з правом на життя чи свободу [3, с.25].

Громадянське суспільство, відбиваючи настрої всього народу, ґрунтується на волі особистості. Тому можна стверджувати, що саме приватна власність є базисом громадянського суспільства.

Але не можна забувати про те, що громадянське суспільство нерозривно пов'язане із правовою державою. Саме тому існує необхідність правового забезпечення недоторканості приватної власності, закріпленого у законодавчому порядку. В Україні право приватної власності закріплюється на рівні Конституції України та Цивільного кодексу [2, ст. 41; 7, ст. 325].

Очевидно, що лише за існування права приватної власності особи (фізичної чи юридичної), існування громадянського суспільства є можливим, бо за таких умов особа є справді вільною, оскільки може приймати самостійні рішення, бути незалежною у процесі володіння, користування, розпорядження своєю власністю, результатами інтелектуальної та творчої діяльності [2, с. 41].

Право на підприємництво в Україні закріплене Конституцією України та Господарським кодексом України. Так ст. 42 Конституції зазначено, що кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом [2, ст. 42]. А Господарським кодексом визначені основні принципи підприємницької діяльності, які відповідають принципам громадянського суспільства, а саме:

- вільний вибір видів діяльності;
- самостійне формування програми діяльності;
- вільний найм працівників;
- вільне розпорядження прибутком, що залишається після внесення платежів, передбачених законодавством тощо [1, ст. 44].

Проте слід зауважити, що в Україні свобода підприємництва носить специфічний характер, що пов'язано із великою кількістю обмежень стосовно малого та середнього підприємництва, а також із значною його бюрократизацією від самого моменту реєстрації підприємства, при чому слід зауважити, що з плином часу ситуація не покращується. Звичайно такі тенденції не відповідають стандартам розвинутої економіки і не сприяють розвитку громадянського суспільства в Україні.

Висновки. Громадянське суспільство являє собою складний та неоднозначний феномен, який характеризують безліччю аспектів. Серед них далеко не остання роль відводиться економіці, яка, на думку багатьох вчених, є не лише важливим, але й основним фактором, що впливає на його рівень розвитку. Причиною цього є те, що основою існування громадянського суспільства є свобода, яка передбачає і вільне підприємництво, і свободу всіх форм власності (особливо приватної), і свободу праці тощо. Тому для одержання повноти інформації стосовно економічних процесів їх дослідження доцільно проводити в комплексі з дослідженнями особливостей та закономірностей розвитку громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print1359043105696249>
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. - <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-вр>.
3. Копейчиков В. Інститути приватної власності та підприємництва як основні складові громадянського суспільства / В. Копейчиков, О. Цельєв // Вісник АПрНУ. – 1998. – №1(12). – С. 25-33.
4. Поліщук О. Громадянське суспільство та його відповідальність / О. Поліщук // Наука. Релігія. Суспільство. – 2007. – №1. – С. 142-148.
5. Основні поняття політичної теорії Антоніо Грамші [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://vpered.wordpress.com/2011/12/29/tysa-gramsci>
6. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Видання 5-те. Навчальний посібник / Рабінович П. М.— К.: Атіка, 2001. – 176 с.
7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV[Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1333689320534976>
8. Павленко Ю. Современное гражданское общество / Ю. Павленко // Вопросы экономики. – 2008. – №10. – С. 96-107.
9. Alexander, Jeffry C. “Civil Society I, II, III: Constructing an Empirical Concept from Normative Controversies and Historical Transformations”. – London etc.: Sage, 1998. — P. 1-19.[Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.academia.edu/248527/Civil_Society_and_Democracy
10. Croissant, A. 2003. Demokratie und Zivilgesellschaft in Ostasien. Nord-Süd aktuell, 2/2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.giga-hamburg.de/openaccess/nordsuedaktuell/2003_2/giga_nsa_2003_2_croissant.pdf
11. Croissant, A., H. Lauth, H., and W. Merkel “Zivilgesellschaft und Transformation. Ein internationaler Vergleich.” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://qaghaqaget.do.am/load/0-0-0-15-20>
12. Glasius, M. “Civil Society.”[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uva.nl/over-de-uva/organisatie/medewerkers/content/g/l/m.e.glasius/m.e.glasius.html>
13. Thania Paffenholz, Christoph Spurk Civil Society, Civic Engagement, and Peacebuilding Social Development Papers [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://siteresources.worldbank.org/INTCPR/Resources/WP36_web.pdf

Рецензент – д.е.н., професор Швець Н.Р.